

УДК 821.111 (73) – 1.09

С.Ю. Гонсалес-Муніс
**СПОВІДАЛЬНИЙ МОДУС ПОЕЗІЇ ЕНН СЕКСТОН,
СИЛЬВІЇ ПЛАТ, ЕДРІЕНН РІЧ**

Складна природа феномену автобіографізму привертає увагу багатьох видатних філософів, культурологів, літературознавців (як-от, Ж. Батай, М. Фуко, Ж. Дерріда, В. Подорога, М. Бахтін, Л. Гінзбург, Ю. Лотман, П. де Ман, І. Гассан, С. Дубровські, Ф. Лежен, Дж. Олні, Дж. П. Ікін), які намагаються визначити суть цього явища, роль та місце автобіографії в літературному процесі. Дослідження жіночої літератури в роботах американських авторок Е. Шовалтер («Жіноче безумство. Жінки, безумство та англійська культура, 1830 – 1980», 1985), С.М. Гілберт та С. Губар («Божевільна на горіщі: жінка-письменниця та літературна уява в ХІХ столітті», 1979) доводять, що її основною формою традиційно є автобіографічне письмо, як письмо визнання, на основі якого вже будується розподіл жанрів: новела, оповідання, щоденник, мемуари, поезія.

У роботах американських літературознавців (Джо Джілл, Елізабет Грегорі, Роберт Філліпс) часто робиться наголос на сповідальний модус поезії Енн Секстон, Сильвії Плат, Едріенн Річ. Метою нашої розвідки є визначення того, яке місце займає «сповідь» у художньому світі американських авторок, як реалізує себе жіноче «я» в поетичному тексті. Серед завдань дослідження є вивчення того, як співвідноситься біологічний досвід поетес із їх культурним досвідом та світоглядом, а також як сповідально-автобіографічний модус функціонує у якості художнього прийому задля конструювання у тексті авторської ідентичності.

Сильвія Плат у своєму щоденнику від 25 лютого 1959 року писала, що понад усе прагне писати про реальне життя, «про справжні емоції та залишити в спокої старців, що виходять із моря, худих людей, лицарів, Матір-місяць, божевільних ундін, Лорелею

та всіляких самітників», вона бажає писати про себе, про чоловіка Теда, про друзів, матір, брата, батька [2, с. 375]. Для неї, як і для Енн Секстон та Едрієнн Річ, автобіографізм стає «літературним прийомом», авторською стратегією, яка допомагає авторкам відтворити своє «я» в мові автобіографічного дискурсу.

У ліриці Е. Річ чітко простежується щільний зв'язок між набуттям мови та появою свідомості, про це йдеться й у П. Ікіна. Він переконаний, що «написання автобіографії виступає другим набуттям мови, другим народженням «я», самосвідомим самоусвідомленням» [7, с. 9].

Отже, аналізуючи жіночу поетичну творчість, ми торкнулися проблеми взаємодії між культурним продуктом та біологічним досвідом, а саме інтерпретації цього досвіду. Якою мірою природна жіноча сутність впливає (і чи впливає взагалі?) на жіночу творчість та рецепцію цієї творчості? Як можна пояснити тематику хвороб, божевілля, фізичного приниження, розчленування жіночого тіла, зображаючи його не як цілісний образ, а як набір кінцівок та органів, характерну для жіночого письма. Тут ми покликаємося на запропоноване Дж. Батлер визначення гендеру як процесу конструювання ідентичності [4, с. 2], адже автобіографічність у ліриці трьох поетес стає саме таким способом конструювання ліричного «я».

Художній вимисел у цьому випадку так тісно переплітається з реальними фактами біографії авторок, що іноді просто неможливо визначити, де за постаттю ліричної героїні ховається фігура самого автора, а де ми бачимо «я-персонаж». Така мінливість ліричного «я» у творах американських поетес відповідає баченню ідентичності в гендерній теорії, яка визначає ідентичність як щось фрагментоване, це не певна структура і не функція. Основним завданням гендерної практики є розуміння того, як мислити різне [3, с. 90].

Спільним чинником творчості американських поетес Енн Секстон, Сильвії Плат та Едрієнн Річ вважають «сповідальний» модус поезії, що передбачає надзвичайну особистісність та відвертість їх творів. Порушення усталених норм, пов'язане з висвітленням заборонених тем, і започаткувало термін «сповідальний», який поєднує в собі релігійні (церковне таїнство сповіді), психоаналітичні (сповідь

у кабінеті психоаналітика – тенденція, яка стає дуже популярною в Америці в 1950-ті – 1960-ті) та юридичні (присяга в суді) асоціації, що визначило основні мотиви гріха, психічної хвороби та злочину в ліриці американських авторок. Хоч термін «сповідальний», запропонований М. Розенталем у 1956 році, був підданий критиці, визначення залишилося, тому що, на думку літературознавців, відображає основні принципи такого роду поезії – намагання шокувати читача, що є важливим моментом для таких текстів.

У ліриці Едрієнн Річ це, наприклад, сповідь про гомосексуальні взаємини між ліричною героїнею та іншими жінками. Для Енн Секстон сповідальними є тема зради в шлюбі, зображення статевого акту, а у Сильвії Плат – це мотиви відчаю, відсутності материнської любові до новонародженого дитя. Вдалою, на нашу думку, є позиція Олександра Большева, який зазначає, що «автобіографічне начало» присутнє тією чи іншою мірою в кожному творі, тоді як *сповідальні* тексти – це твори, «у яких кількість відображуваного особистого переходить у якісне, а намагання (нерідко несвідоме) творити сповідь стає домінуючим» [1, с. 4], у результаті чого виникає певний ефект «дотику до больових точок», який і має справити незабутнє враження на читача.

Приміром, у поезії «Довга розмова» («A Long Conversation») Е. Річ торкається однієї з найбільш полемічних проблем в аналізі автобіографічних текстів – онтологічного статусу «я» та його зв'язку з мовою, яка виступає як передумовою, так і засобом творення ідентичності. Поетеса припускає, що, можливо, це «обвуглена, зім'ята, мінлива людська мова», яка «розгойдується та притискається до скла», блокує їй вид [9, с. 319]. Е. Річ постійно висловлює сумнів у можливості передати жіночий досвід через мову, яка завжди слугувала для вираження суто чоловічого світогляду. Її ліричний суб'єкт опиняється в парадоксальній ситуації – йому потрібна мова як засіб ('medium') конструювання ідентичності, але він розуміє марність його спроб передати унікальне жіноче бачення в мові, яка для цього не має відповідних значень.

Сучасні теорії перформативності (performativity) та гендеру, а саме розвідка Дж. Батлер (Judith Butler) «Gender Trouble: Feminism

and the subversion of identity» (1990) пропонують по-іншому поглянути на змодельовану природу жіночої ідентичності – жіноча поезія гіперболізує і, таким чином, викриває надуманість, неприродність традиційного розуміння жіночності. Тобто, ми можемо припустити, що у своїй ліриці американські поетеси свідомо маніпулюють жіночими масками, обирають ролі, які будуть грати, та ідентичності, які хочуть зобразити.

Енн Секстон зізнавалася, що заради того, щоб найбільше вразити читача, готова відійти від правди. Згадаймо тільки вигаданого брата поетеси з поезії «Джонні Полу на забутому березі» (збірка «До божевільні й частково назад»), який нібито загинув під час війни у В'єтнамі, яким авторка «пожертвувала» заради вищезгаданого «ефекту дотику до больових точок»: «Він був моїм братом, моїм маленьким / братом Джонні... Він мріяв, за його словами, стати / чоловіком, подібним до збалансованої хвилі... Це був перший берег атаки / відразливий запах смерті висів у повітрі... Тіла, розвішані, неначе вони / все ще тягнулися один до одного, лежали, / аби потемніти, прорватися крізь їхню ідеальну / шкіру. І Джонні Пол був серед них» («He was my brother, my small / Johnny brother ... He dreamed, he said, to be / a man designed like a balanced wave... This was the first beach of assault / the odor of death hung in the air ... The bodies were strung out as if they were / still reaching for each other, where they lay / to blacken, to burst through their perfect / skin. And Johnny Pole was one of them») («For Johnny Pole on the Forgotten Beach») [0, с.23].

Образ загиблого брата, на відміну від безіменного солдата, підсилений яскравими, сповненими надій спогадами дитинства, використовується для того, щоб обурити читача, змусити його замислитися, зрозуміти трагедію будь-якої війни та її неминучих наслідків.

Попри сповідальний характер творчості Енн Секстон, Сильвії Плат, Едрієнн Річ, ми повинні визнати невід'ємну присутність універсальних образів та «масок» у їхній ліриці, що загалом відповідає вищезазначеним теоріям про творення власної ідентичності шляхом автобіографії, відсутності жорсткої опозиції між фіктивним та істинним у власній сповіді. Представники феміністичної критики зазна-

чають, що будь-який переказ власного досвіду означає не його відображення, а породження. Розенвальд та Ошберг стверджують, що «індивідуальні історії не просто спосіб описати власне життя, а за-сіб, за допомогою якого формується сама ідентичність» [0, с.1]. Таким чином, звертаючись до сповідально-автобіографічного дискурсу, ми бачимо, перш за все, як ці творчі індивідуальності творять свою ідентичність у їхніх поетичних текстах. У той же час, зображення авторками індивідуального досвіду завжди тяжіє до спільної, загальнолюдської проблематики. Скажімо, художнє відтворення відносин із батьком ліричної героїні Сильвії Плат у поезії «Татко» («Daddy») породжує цілу низку мотивних опозицій: донька-батько, жертва-кат (образ батька-фашиста та доньки-єврейки), полонянка-тюремник (алюзія на «чорний черевик», у якому тримають ліричного суб'єкта), жінка-суспільство (образ батька який символізує патріархатний світогляд, що є задушливим для ліричної героїні). Ці мотиви є наскрізними для творчості С. Плат і простежуються у багатьох її творах, як-от «Леді Лазар» («Lady Lazarus»), «Маленька fuga» («Little Fugue»), «Електра на тропі азалій» («Electra on Azalea Path»), «Донька бджоляра» («The Beekeeper's Daughter») та ін.

Наприкінці зазначимо, що використання фактів власної автобіографії (часто шокуючих, таких як ненависть до батька, спроби самогубства, лесбійське кохання) використовується американськими поетесами у якості художнього прийому, який дає їм можливість, по-перше, через конкретний жіночий досвід показати загальнолюдську проблематику (як-от становище жінки в родині та суспільстві), а, по-друге, стає для Е. Секстон, С. Плат, Е. Річ способом конструювання власного автентичного жіночого «я» у поетичному тексті.

Література

1. Большев А.О. Исповедально-автобиографическое начало в русской прозе второй половины XX века / А.О. Большев. – СПб, 2002. – С. 4.
2. Плат, Сильвия. Собрание стихотворений / Сильвия Плат : [авторский сборник / пер. с англ. Василия Бетаки]; [под ред. Т. Венедиктовой, Е. Халтрин-Халтурина]. – М. : Наука, 2008. – 434 с. – (Серия : Литературные памятники).

3. Основні теорії гендеру: Навчальний посібник : [за ред. В.П. Агеєвої, Л.С. Кобелянської, М.М. Скорик]. – К. : «К.І.С.», 2004. – 536 с.
4. Butler J. Gender Trouble: Feminism and the subversion of identity / J. Butler. – New York : Routledge, 1990. – P. 2.
5. Gill, Jo. Textual Confessions: Narcissism in Anne Sexton's early poetry / Jo Gill // Twentieth Century Literature. – Spring, 2004. [online]. – Available at : http://findarticles.com/p/articles/mi_m0403/is_1_50/?tag=content;col1. – P. 7.
6. Gregory, Elizabeth. Confessing the body. Plath, Sexton, Berryman, Lowell, Ginsberg and the gendered politics of the "real" / Elizabeth Gregory // Modern Confessional Writing. New Critical Essays : [Ed. by Jo Gill]. – Routledge, 2005. – 208p.
7. Eakin J. P. How lives become stories: Making Self / J. P. Eakin. – Ithaca : Cornell U.P., 1999.
8. Phillips, Robert. The Confessional Poets / R. Phillips. – Carbondale : Southern Illinois UP, 1973.
9. Rich, Adrienne. Later Poems. Selected and New: 1971 – 2012 / Adrienne Rich. New York : W.W. Norton & Company, Inc., 2012. – 544 p.
10. Rosenwald G.C., Ochberg R. L. Introduction: Life stories, cultural politics, and self-understanding / G. C. Rosenwald, R. L. Ochberg // Storied lives: The cultural politics of self-understanding. – New Haven : Yale University Press, 1992. – P. 1–9.
11. Sexton, Anne. The Complete Poems / Anne Sexton. – Boston : Houghton Mifflin Company, 1981. – P.23.

Анотація

С.Ю. Гонсалес-Муніс. Сповідальний модус поезії

Енн Секстон, Сильвії Плат, Едрієнн Річ.

У статті робиться спроба дослідити складну природу автобіографізму в поезії Сильвії Плат, Енн Секстон, Едрієнн Річ. Увага зосереджена на аналізі особливостей сповідального модусу письма та способів його реалізації в ліриці американських авторок. В роботі акцент зроблено на специфіці автобіографізму в жіночій поезії у світлі сучасних феміністичних та гендерних теорій.

Сповідальний модус поезії передбачає надзвичайну особистісність та відвертість творів, що обумовлює використання інтимних подробиць власного життя в поетичних текстах, часто надмірно гіперболізованих у прагненні шокувати читача. Пояснення такій відвертості у сучасній жіночій

Summary

S.Yu. Gonzalez-Munis. Confessional Mode of the Poetry of Anne

творчості пропонує Дж. Батлер, яка у світлі сучасних теорій перформативності (performativity) та гендеру пропонує по-іншому поглянути на змодельовану природу жіночої ідентичності – жіноча поезія гіперболізує і, таким чином, викриває надуманість, неприродність традиційного розуміння жіночності. Сповідальний модус поезії Е. Секстон, С. Плат, Е. Річ використовується ними у якості художнього прийому, який дає можливість, по-перше, через конкретний жіночий досвід показати загальнолюдську проблематику, по-друге, стає для них способом конструювання власного автентичного жіночого «я» у поетичному тексті.

Ключові слова: автобіографізм, сповідальний модус, жіноча поезія, гендер, теорія перформативності, ідентичність.

Анотация

С. Ю. Гонсалес-Мунис. Исповедальный модус поэзии

Энн Секстон, Сильвии Плат, Эдриенн Рич.

Делается попытка изучить сложную природу автобиографизма в поэзии Сильвии Плат, Энн Секстон, Эдриенн Рич. Внимание сосредоточено на анализе особенностей исповедального модуса письма и способов его реализации в лирике американских авторов.

Исповедальный модус поэзии предусматривает повышенный личностно-откровенный характер текстов, который обуславливает использование интимных подробностей собственной биографии, зачастую гиперболизированное, с целью задеть и шокировать читателя. Объяснение такой чрезмерной откровенности женской поэзии даёт Дж. Батлер, которая в свете современных теорий перформативности и гендера предлагает по-другому взглянуть на смоделированную природу женской идентичности – женская поэзия гиперболизует, и, таким образом, высмеивает надуманность, неестественность традиционного понимания феминности. Следовательно, исповедальный модус используется Секстон, Плат и Рич в их поэтических текстах как художественный приём, который даёт возможность, во-первых, выразить общечеловеческую проблематику посредством своего собственного женского опыта, а во-вторых, и что важно, становится для них способом конструирования в тексте женской идентичности, своего уникального авторского «я».

Ключевые слова: автобиографизм, исповедальный модус, женская поэзия, гендер, теория перформативности, идентичность.

Sexton, Sylvia Plath, Adrienne Rich.

In this article an attempt to study the intricate nature of autobiographism in the poetry of Anne Sexton, Sylvia Plath and Adrienne Rich is carried out. Special attention is paid to the peculiarities of the confessional mode of writing and the ways of its realization in American women's poetry.

Confessional mode in poetry implies personal nature and frankness of texts which accounts for a wide usage of intimate details of one's private life in poetic works. These facts from the poet's personal life are often hyperbolized which is conditioned by their desire to stun and shock the reader. American scholar Judith Butler explains the usage of these shocking intimate details in women's poetry in the light of modern theories of performativity and gender. She suggests taking a different perspective when we analyze these texts taking into account the unique nature of women's identity simulated in them. She stresses that women's poetry hyperbolizes and thus reveals false and unnatural perception of the feminine which exists in literature, culture and society.

Confessional mode in the poetry of Anne Sexton, Sylvia Plath and Adrienne Rich is an artistic means they extensively use to reveal universal human experience through their personal experience as a daughter, a wife, a mother, a lover, a mad woman etc. Moreover, confessional mode becomes for the poets a useful tool in construction their authentic female identity in the poetic text.

Key words: autobiographism, confessional mode, women's poetry, gender, performativity theory, identity.